

EUSKARA JENDEA

Historiaren atarian

C MAILA ikaslearen kaiera

“EUSKARA JENDEA” DOKUMENTAL SORTA

Zein izan da gure hizkuntzaren ibilbidea historian zehar? Nola bizi izan du gure jendeak euskara? Nolako eragina izan dute hurbildu zaizkigun herri eta kultura desberdinek?...

“Euskara jendea” dokumental sortak galdera horien eta beste hainbaten erantzunak eskaini nahi ditu. Horretarako, Xamarrek 2006an Pamiela etxean argitaratutako izenburu bereko liburua hartu du abiapuntu, eta liburuak bezala, modu ulerterraz eta atseginean gure hizkuntzak eta gure jendeak eskuz esku egin duten ibilbide luzera hurbiltzea du helburu.

Lana 45 minutu inguruko sei dokumentalek osatzen dute:

- I. HISTORIAREN ATARIAN
- II. ERROMAKO INPERIOAN
- III. ANIZTASUNAREN BIDEAN (ERDI AROA)
- IV. MUGETAN GAINDI (ARO MODERNOA)
- V. GERREN ARTEKO PIZKUNDEAN (1800–1945)
- VI. MUNDUA OSATZEN

KAIER DIDAKTIKOAK

Kaier didaktiko hauen helburua “Euskara jendea” dokumental sorta B eta C mailako euskara ikasleei hurbiltzea da. Horretarako, dokumentalen kontakizunei jarraitzeko eta aipatutako mailei dagozkien hainbat eduki lantzeko jarduerak eskainiko dira kaieretan. Jarduera horiek bai banaka (ikasleak bere kabuz), bai taldeka (euskara eskoletan) erabiltzeko aukera eskainiko dute.

KAIERAK BANAKA ERABILI

Nahi izanez gero, kaiera hauek bere kabuz erabili ahal izango ditu ikasleak, irakaslearen edo ikaskideen laguntzarik gabe. Horretarako ariketa bakoitzaren enuntziatua arretaz irakurtzea eta jarraitzea besterik ez dago, “talde lana” sinboloa duten atalak alde batera utzita (👨👩).

Ariketen erantzunak lan bakoitzaren azken orrian aurkituko ditugu.

HISTORIAREN ATARIAN

Historiaurrean gizakiak Europa jendeztatu zuelarik, etorri, sortu edota garatu zen euskara. Lehenengo dokumental honek garai horietara hurbilduko gaitu, eta orduko gizakiei, bizimoduari eta ohiturei erreparatuz, geure hizkuntzaren lehenengo zantzuen bila eramango gaitu.

AURKIBIDEA

Dokumentala ikusi aurretik

NOLA IRUDIKATZEN DUZU GARAIA?

1. Nolakoa ote zen? 4. orr.

Helburua: Dokumentalean ikusiko denari buruzko hipotesiak eginez, gaiari buruzko interesa piztu.

Dokumentalaren ikusketa

IKUSKETA AKTIBOA EGINGO DUGU

2. Dokumentala ikusi aurretik, ikusketa prestatzen..... 6. orr.

Helburua: Dokumentalaren ikusketa prestatu, interesatzen zaizkigun puntuak identifikatu.

3. Dokumentala ikusi bitartean, oharrak jaso..... 7. orr.

Helburua: Dokumentalak eskaintzen duen informazioa modu antolatuan jaso.

Dokumentala ikusi ondoren

GAIARI BURUZKO HAUSNARKETA

4. Pentsatzen dut, interesatzen zait eta ikertzen dut..... 8. orr.

Helburua: Pentsamendu errutina bat erabiliz, dokumentalean ikusitakoari buruzko hausnarketa egin.

LEXIKO HUTSUNEAK

5. Nola moldatzen zara lexikoarekin?..... 9. orr.

Helburua: Galdetegi batzuen laguntzaz geure lexikoaren ezagutza aztertu.

6. Lexiko hutsuneak bilatu ama hizkuntzaren laguntzaz..... 9. orr.

Helburua: Dokumentaleko pasarte batzuk erabiliz, lexiko hutsuneak bilatzeko teknika bat ikasi.

JAKIN BEHARKO NUKE, BADA!

7. Esaten jakin beharko nituzkeen hitzen zerrenda..... 11. orr.

Helburua: Ama hizkuntza erabiliz geure lexikoa apurka-apurka zabaltzeko plana abian jarri.

Ondorioak eta auto-ebaluazioa 12. orr

Erantzunak 14. orr.

Dokumentala ikusi aurretik: Nola irudikatzen duzu garaia?

Ikusiko dugun dokumentalak oso aspaldira eramango gaitu. Bidaia duela 40.000 urte hasiko dugu, Afrikatik etorritako Homo Sapiens Sapiensekin batera, eta urratsez urrats ibiliko gara erromatarren eskutik Historian sartu arte. Ibilbide horretan bertoko biztanleen bizimoduaren bilakaerari erreparatuko diogu, baina helburu argi batekin: euskararen jatorria aurkitzea.

1. NOLAKOA OTE ZEN?

Dokumentala ikusi aurretik, antropologo bilakatuko gara, eta garai urrun haiek irudikatuko ditugu. Zertan zebilen orduan euskal jendea? Nola zegoen gure hizkuntza? Irakur itzazu ondoko datuak, eta horietan oinarrituz, imajinatu itzazu proposatzen zaizkizun galderen erantzunak.

Aldi
historikoaren
ideia
nagusiak

Duela 40.000 urte Afrikatik etorritako Homo Sapiens Sapiensak bertoko neanderthalak ordeztu zituen gizarte antolaketan aurrerakuntzak ekarriz. Glaziazioak, bestaldetik, Pirinio ingururantz bultzatu omen zuen Europako populazio gehiena. Garai hartan gizakiak ehiztariak eta fruitu biltzaileak ziren. Horren isla kobetako arte figuratiboan aurki dezakegu.

Galderak

A. Nola irudikatzen duzu Goi Paleolitoko komunikazioa? Gaurko moduko euskara erabiliko zuten orduan? Keinuen eta marmarren bidez komunikatuko ziren? Irrintzien bidez? Zertan oinarritzen zara hori pentsatzeko?

.....

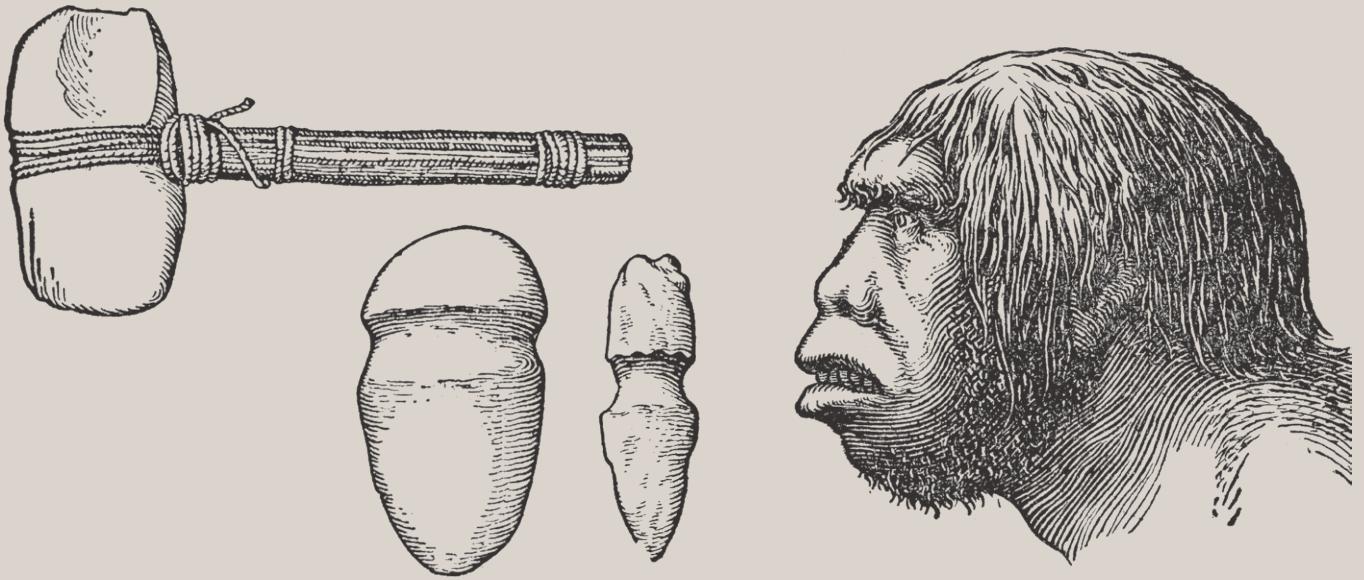
.....

.....

.....

.....

GOI PALEOLITOA
(k.a. 40.000 – k.a. 10.000)

Neolitoa duela 10.000 bat urte sortu zen Ekialde Hurbilean. Euskal Herrira duela 3000 bat urte iritsi zen. Gizakiaren bizimodua errotik aldatu zen: Harrapari huts izatetik abeltzaina eta nekazaria izatera aldatu zen. Horren ondorioz gizakiek bizileku finkoak eta lehen hiriak sortu zituzten. Neolitoa harri landuaren garaia da. Horren lekuko harrizko lanabesak eta hilobiak dira: harlauzak, trikuharriak...

B. Neolitoan eta Metal Aroan herri eta kultura indoeuroparrek hurbildu eta inguratu zuten gure lurra. Zein lotura izango zuen horrek euskararekin? Herri indoeuropar horietako batek ekarriko zuen euskara ala horien bisitaren aurretikoa izango da? Horrela bada, jasoko ote zuen horien eragina, ala guztiz isolatuta geratuko zen? Zuk zer esango zenuke?

.....

.....

.....

.....

.....

Harri Aroari Metalen Aroak jarraitu zion. Garai hartan Asiatik etorritako herri indoeuroparrak zabaldu ziren Europara. Bizimodu berriaz gain, hizkuntza indoeuroparrak ere ekarri zizkiguten (zeltera, iberiera, tartesera...).

C. Aritu batzuen ustetan, aizkora, aitzurra, aiztoa, guraizeak eta horrelako hitzak garai hauetako batean sortu ziren. Zure ustez, zein garaikoak izango ote dira, Goi Paleolitokoak, Neolitokoak ala Burdin Garaikoak? Zergatik pentsatzen duzu hori?

.....

.....

.....

.....

.....

NEOLITOA
(k.a. 10.000 – k.a. XXVI. mendea)

METAL AROA
(k.a. XXVI mendea - k.a. II. mendea)

HISTORIA

Dokumentala ikusi bitartean: Ikusketa aktiboa egingo dugu

Dokumentalak ikusteko modu asko daude: batzuetan, beste zerbaitetan ari garela (janaria prestatzen, afaltzen, arropa lisatzen...), zeharka ikusten ditugu; beste batzuetan, sofan lasaia, arreta handiagoz ikuskatzen ditugu. Baina, nahi izanez gero, badago dokumentalek eskaintzen digutenari etekin handiagoa ateratzeko aukera: ikusketa aktiboa egitea. Horixe izango da, hain zuzen ere, ondoko ariketan bideratuko duguna.

2. DOKUMENTALA IKUSI AURRETIK, IKUSKETA PRESTATZEN

Ikusketa aktiboa egiteko, eremua prestatu beharko dugu: Zer bilatuko dugu? Zeri erreparatuko diogu? Zerbait jasoko dugu? Nola? Ariketa honetan ikusketa prestatzeko bide bat proposatuko dizugu.

1. Dokumentala ikusi aurretik, gaiari buruzko galderen zerrenda prestatu. 🧠

a. Aurreko orriko ariketako hipotesiekin asmatu dugun jakin nahi badugu, dokumentalean planteatu zaizkigun hiru galderen erantzunak bilatu beharko ditugu. Hortaz, horiek izan daitezke zerrendarako lehenengo galderak.

b. Zerbait gehiago jakin nahi duzu gaiari buruz? Pentsa ezazu nolako galderak dakarzkizuten garai haiek burura, eta gehitu galdera horiek hasi duzun zerrendari.

c. Ikaskide batzuekin elkartu, prestatu dituzuen zerrendak alderatu, eta osa ezazu zeurea interesgarri deritzezun kideen galderekin.

d. Ez sartu galdera gehiegi azken zerrendan, bestela nahastu egin zaitezke dokumentala ikustean, eta haria gal dezakezu. Gehienez, interesgarrien deritzezun 7- 8 galdera jaso.

2. Prestatu oharrak jasotzeko orria.

a. Lehenengo eta behin, zerrendako galderak idatziko ditugu, eta galderei buruzko oharrak jasotzeko tarteak utzi beharko duzu.

b. Aurreikusi ditugunez gain, bestelako ideia interesgarriak ager daitezke dokumentalean. Horregatik, ohar gehiago jasotzeko lekua izan beharko genuke orrian. Eta ohar horiek ondo antolatuz, orria atalka banatuko dugu. Geure kasuan, garai historikoak izan daitezke atal horiek: Goi Paleolitoa, Neolitoa eta Metal Aroa.

Oharrak

A. Jakin nahi nukeena:

1. Nola komunikatzen ziren Goi Paleolitoan?

.....

2. Neolitoan hurbildutako herriek eragina izan zuten geure hizkuntzan?

.....

3.

B. Bestelako ohar interesgarriak:

1. Goi Paleolitoa (k.a. 40.000 – k.a. 10.000)

.....

2. Neolitoa (k.a. 10.000 - k.a. XXVI. mendea)

.....

3. DOKUMENTALA IKUSI BITARTEAN, OHARRAK JASO.

1. Oharretarako orria presta duzula, orria eta boligrafoa eskura jarri, eta presta zaituz dokumentala ikusteko.

2. Zerbait interesgarria ikusi edo entzuten duzunean (zeure galdera baten erantzuna, bestelako datu bitxiren bat...), jaso oharra orrian.

- Ez galdu denbora datuak literalki jasotzen, eta ez zoratu gramatikarekin; datua gogoraziko dizun hitz bakarra edo esaldi laburra jasotzea nahikoa da, eta dokumentalaren haria ez galtzen lagunduko dizu.

3. Dokumentala amaitu ondoren, alderatu zeure oharrak ikaskideekin, eta osa itzazu.

Dokumentala ikusi ondoren: Gaiari buruzko hausnarketa

Dokumentala ikusi ondoren, hausnarketa egiteko ordua iritsi zaigu. Zer ikusi dugu? Zer ikasi dugu? Zalantzaren bat geratu zaigu? Zerbait gehiago jakiteko gogoia piztu zaigu?... Hausnarketa horretan laguntzeko, pentsamendu errutina bat erabiltzea proposatzen dizugu: “pentsatzen dut, interesatzen zait eta ikertzen dut” izeneko errutina.

4. PENTSATZEN DUT, INTERESATZEN ZAIT ETA IKERTZEN DUT

1. Idatzi ondoko zerrendan dokumentala ikusi ondoren buruan dituzun ideiak: Zer pentsatzen duzu orain “Euskara jendea Historiaurrean” gaiari buruz? Galdera edo kezka berriren bat sortu zaizu? Gaiari buruzko zerbaitetan sakondu nahiko zenuke? Nola?

Pentsatzen dut, interesatzen zait eta ikertzen dut

Pentsatzen dut Zer dakizu gaiari buruz? Aurreko oharrak lagun, idatz itzazu bildutako 3-5 ideia interesgarrienak.	Interesatzen zait Zer nolako galderak edo kezkak sortu zaizkizu? Zer gehiago jakin nahiko zenuke?	Ikertzen dut Zer ikertu nahi zenuke gaiari sakontzeko? Nola ikertuko zenuke?

2. Elkartu ikaskide batzuekin, zerrendetako ideiak alderatu, eta partekatu, eta bila itzazue argitu edo sakondu nahi dituzuen puntuak ikertzeko estrategiak: norik bilatuko duen informazioa, non, nola partekatuko duzuen...

3. Erabakitako ikerketak egin, eta aurkitzen duzun informazioa bildu eta antolatu.

Dokumentala ikusi ondoren: Lexiko hutsuneak

C mailako ikasleok edozein gairi buruz mintzatzean ez dugu lexiko falta handirik sumatzen. Izan ere, daukagun hiztegiarekin nahiko ondo moldatzen gara esan nahi duguna esateko edota esaten zaiguna ulertzeko. Lexiko hutsune batzuk baditugu, jakina; baina horiek ez dira oso garrantzitsuak izaten... Ala bai? Ikus dezagun, bada.

5. NOLA MOLDATZEN ZARA LEXIKOAREKIN?

Ondoko adierazpide hauen artean, zeinek deskribatzen du hoberen zeure lexikoaren ezagutza?

- A. Lexikoa oso ondo ezagutzen dut. Hankadun hiztegia naiz.
- B. Hitz berezi batzuk aparte, lexiko garrantzitsu guztia ondo ezagutzen dut.
- C. Lexikoaren ezagutza zabala daukat, baina batzuetan hitz arrunt batzuk falta ditut.
- E. Lexikoarekin moldatzen naiz, baina oraindik ere hitz arrunt nahiko ikasi behar ditut.
- D. Lexikoarekin ez naiz batere moldatzen eta esaten ditudan hitz gehienak asmatu egiten ditut.

6. LEXIKO HUTSUNEAK BILATU AMA HIZKUNTZAREN LAGUNTZAZ

6.1 Ondoko esaldi hauek erdaraz egindako “Euskara jendea” dokumentalaren laburpen batetik atera ditugu. Irakur itzazu arretaz, eta egin jarraian proposatzen zaizuna.

1. Este documental nos transporta al Paleolítico en busca del origen del euskara.
Ce documentaire nous emporte au Paléolithique à la recherche de l'origine de la langue basque.
2. En el Neolítico nuestros antepasados pasaron de ser simples depredadores, a ser pastores y agricultores.
Au néolithique nos ancêtres abandonnèrent leur condition de simples chasseurs pour devenir bergers et agriculteurs.
3. En esas excavaciones aparecieron pequeñas esculturas de osos, bisontes, renos y seres humanos.
Au cours de ces fouilles des petites sculptures d'ours, de bisons, de rennes et d'êtres humains apparurent.
4. La llegada de tribus indo-europeas influyó en el desarrollo de nuestra lengua.
L'arrivée de tribus indo-européennes influa sur le développement de notre langue.

6.2 Esaldi hauetan erabili den lexikoa arrunta da zure ustez? Badago bitxi edo arraro deritzozun hitzik? Espero dugun bezala, aurreko esaldietako hitz guztiak zuretzat arruntak badira, ez duzu inolako arazorik izango ondoko itzulpenak hiztegiaren laguntzarik gabe osatzeko:

1. *Dokumental honek Paleolitoraino eramaten gaitu euskararen bila.*
2. *Neolitoan huts izatetik abeltzaina eta nekazaria izatera aldatu zen gizakia.*
3. *..... horietan hartzen, bisonteen, eta gizakien eskultura txikiak agertu ziren.*
4. *Tribu indoeuroparren eragina izan zuen gure hizkuntzan.*

6.3 Falta diren hitz guztiak ezagutzen dituzu? Baten bat hiztegian bilatu behar izan duzu? Zein? Arrarotzat dituzu hitz horiek? Ariketa egin ondoren, konforme zaude 7. ariketan aukeratu duzun deskribapenarekin?

6.4 Talde hausnarketa:

- Elkartu ikaskide batzuekin, eta ondoko puntuak komentatu:
Zuen ustez, zer erakutsi nahi dizue aurreko ariketak? Oraindik ere lexiko asko ikasi behar duzuela uste duzue? Ama hizkuntzaren erabilerak lexikoa hobetzen lagundu ahal dizuela uste duzue? Nola?

Dokumentala ikusi ondoren: Jakin beharko nuke, bada!

Ikusi duzun bezala, konturatzen ez garen arren sarritan ez dakigu hitz arrunt asko euskaraz esaten (origen, depredador, excavación, reno, llegada...). Bada, hitz horiek bilatzeko, eta, ondorioz, ikasteko, ama hizkuntza oso lagungarria izan dakiguke. Horretan trebatzeko, ondoko ariketa hau proposatzen dizugu:

7. Esaten jakin beharko nituzkeen hitzen zerrenda

Izenburuak dioen bezala, ondoko teknikak **esaten jakin behar genituzkeen hitzak identifikatzen eta ikasten** lagundu nahi digu. Horretarako, jarraitu banan-banan proposatzen zaizkizun urratsak.

1. Aukera ezazu ama-hizkuntzaz idatzitako testu bat: gogoko kanta bat, eleberri baten pasarte bat, komiki bat, egunkarietako berri bat...

2. Has zaitetz aukeratutako testua itzultzen. Itzulpena ez duzu zertan idatziz egin; nahi izanez gero, buruz egin dezakezu.

3. Itzulpena egitean ama-hizkuntzaz arruntak izan arren, euskaraz esaten ez dakizkizun hitzak agertuko zaizkizu. Hitz horiek zerrendaren lehenengo zutabean jaso beharko dituzu.

4. Hitz berri gehienak batera ikastea nahiko zaila denez, gehienez ikasi nahi dituzun hamar hitz berri jaso zerrendan.

5. Ikasi nahi dituzun hitzak ama-hizkuntzaz jaso ondoren, jo ezazu hiztegi hitz horien nola esaten diren jakiteko, eta euskarazko hitzak zerrendaren bigarren zutabean idatzi. Hitzak errazago gogoratzeko, esaldietan txertatu.

	AMA HIZKUNTZAZ:	EUSKARAZ (ADIBIDE BATEKIN):
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

6. Zerrenda egunero hartu, euskarazko zutabea estali, eta saia zaitetz aukeratu dituzun hitzak buruz gogoratzen eta adibide berriak sortzen.

7. Hitzak eta adibideak lapitez idatzi. Horrela, nahi izanez gero, baten bat jakintzat ematen duzunean, ezabatu dezakezu, eta, horren ordean, beste berri bat jaso ahal izango duzu.

Ondorioak eta auto-ebaluazioa

Edozein lan egin ondoren, oso garrantzitsua da egindakoa ebaluatzea eta ondorioak ateratzea. Horretarako, orri honetan egin dugun lanari erreparatuko diogu, ikusi dugun dokumentala baloratuko dugu, eta egindako ariketarekin ikasi duguna aztertuko dugu.

DOKUMENTALARI BURUZKO IRITZIA

1. Dokumentala zure gustukoa izan da?.....1 2 3 4 5

- Zergatik?

2. Gaia interesgarria iruditu zaizu?1 2 3 4 5

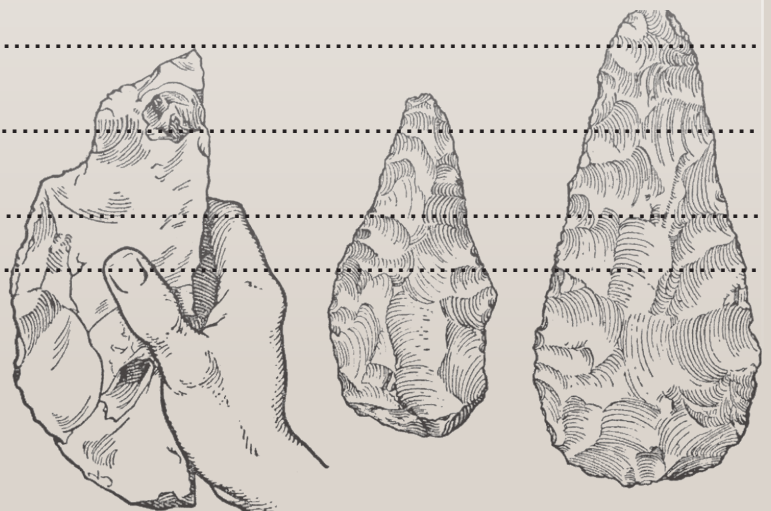
- Dokumentalak eskaini dizkizun hiru ideia interesgarri aipatu:

a.

b.

c.

- Zergatik?

ARIKETAN IKASITAKOAREN BALORAZIOA

3. Dokumentalen ikusketa prestatzeko teknika.

- Lagungarria izan da teknika hau dokumentala hobeto ikusteko? 1 2 3 4 5

- Zergatik?

.....

4. “Pentsatzen dut, interesatzen zait eta ikertzen dut” pentsamendu errutina.

- Gaiaz hausnartzeko lagungarria iruditu zaizu teknika hau? 1 2 3 4 5

- Zergatik?

.....

5. Lexiko hutsuneak identifikatzeko eta gainditzeko teknika.

- Interesgarria iruditu zaizu teknika hau? 1 2 3 4 5

- Aurrerantzean erabiltzen jarraituko dugu?..... Bai / Ez

- Zergatik?

.....

ERANTZUNAK

6. ariketa:

1. Dokumental honek Paleolitoraino eramaten gaitu euskararen jatorriaren bila.
2. Neolitoan harrapari huts izatetik abeltzaina eta nekazaria izatera aldatu zen gizakia.
3. Indusketa horietan hartzen, bisonteen, elur-oreinen eta gizakien eskultura txikiak agertu ziren.
4. Tribu indoeuroparren etorrerak ez zuen batere eraginik izan gure hizkuntzan.